

Մերգեյ Քոչարյան
ԵՊՀ պետության և իրավունքի տեսության ու պատմության ամբիոնի
ասիստենտ, իրավ. գիտ. թեկնածու

**ԻՐԱՎԱՔԱՆԱԿԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԵՎ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ
ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ**

Իրավաբանական գործունեությունը, այսինքն՝ հատուկ իրավական գիտելիքների կիրառման հետ կապված գործունեությունը բազմակողմանի աշխատանք է, որը կատարվում է կյանքի բոլոր բնագավառներում: Այդ գործունեության մեջ իրավաբանական տեխնիկական կարևորագույն միջոց է իրավաբանական սխալներն ուղղելու և կանխարգելու համար: Ցանկացած իրավաբանական աշխատանք առանձնանում է բարդությամբ: Այդ պատճառով նրան, որպես կանոն, հատուկ է փայլունությունը, հետևողականությունն առանձին գործողություններ իրականացնելիս: Գրանց կատարման ընթացքի խաթարումը հղի է բացասական լուրջ հետևանքներով: Այսպիսով, իրավաբանական տեխնիկայի իմացությունը հնարավորություն է տալիս բարձրացնելու իրավաբանական աշխատանքի որակը:

Իրավաբանական գիտության մեջ արդեն ամուր արմատավորվել է այն կարծիքը, որ իրավաբանական տեխնիկական կանոնների, հնարքների և եղանակների ամբողջություն է¹: Այն որոշակի չափանիշներով ենթարկվում է դասակարգման: Գոյություն ունեն տարբեր կարծիքներ, թե իրավաբանական տեխնիկայի քանի և ինչպիսի տեսակներ կարելի է առանձնացնել: Ռ.Տ. Մուխաևը, օրինակ, կախված նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաբանական ուժից և նշանակությունից, առանձնացնում է իրավաբանական տեխնիկայի երեք տեսակ՝ ա) օրենսդրական (իրա-

---

¹ Տե՛ս, օրինակ, *Աթաթաթ Ռ.Ռ.* *Ի անպ օաի ծեյ Ի ծաա: օ+աաի եե. - 2-ա եչա.: - Ի .: Ի ծի նի աեօ, 2009. - էջ 482, Ի անպ օաի ծեյ աի ոօաաժոօա ե Ի ծաա. Աեաաի ե+աի եե եօժի ա 3-օ ծի և ձ. Եչա. 2-ա. / Ի օա. ձաա. Ի ծի օ. Ի .Ի . Ի աժ+աի եի. Օի և 2. - Ի ., - 2002. - էջ 499, *Էաչաձաա Ա.Ա., Էբիաի Ռ.Ա.* Օաի ծեյ աի ոօաաժոօա ե Ի ծաա: Օ+աաի եե աեյ աօչի ա. - 3-ա եչա.: - Ի .: Ռի աձե, 2004. - էջ 300, *Աաի աձի ա Ա.Ա.* Օաի ծեյ աի ոօաաժոօա ե Ի ծաա: Օ+աաի եե աեյ իձեա. աօչի ա. - 4-ա եչա.: - Ի .: Ի և աա-Է, 2007. - էջ 493, *Օաաձեի Է.Ա.* Ռի աձի աի ապ օաի ծեյ Ի ծաա: Ի աաի ե Ի աօ+ի աե Եօժի: Ի աօ+ի աե Ի Ի Ի աձաօեյ. - Ի ., 2008. - էջ 266 և այլն:*

վաստեղծագործական) տեխնիկա, ք) իրավակիրառ (իրավակիրացնող) տեխնիկա, գ) մեկնաբանական տեխնիկա¹:

Ըստ Ռ.Տ. Մուխանի՝ օրենսդրական (իրավաստեղծագործական) տեխնիկան կանոնների, միջոցների և հնարքների ամբողջություն է: Այդ կանոնների կիրառման նպատակն է օրենսդրությունն այնպիսի հայտնի կատարելության հասցնելը, որի դեպքում բացակայում են իրավաբանական ձևակերպումների բացերը, երկիմաստությունները, նորմատիվ իրավական ակտերի հակասությունները²:

Որոշ հեղինակներ որպես դասակարգման հիմք կիրառում են այնպիսի չափանիշներ, ինչպիսիք են իրավական ակտերի տեսակները: Նրանց կարծիքով իրավաբանական տեխնիկան բաժանվում է երկու տեսակի՝ օրենսդրական (իրավաստեղծագործական) և անհատական ակտերի տեխնիկա³: Սակայն այս դասակարգումը թեկուզև տրամաբանորեն անթերի է, այնուամենայնիվ չափազանց ընդհանուր է, որպեսզի ընդունվի անվերապահորեն, քանի որ անհատական ակտերը կարող են լինել իրավակիրացնող և իրավակիրառ: Բացի այդ, կան նաև մեկնաբանական և այլ իրավական ակտեր: Հետևաբար իրավաբանական տեխնիկայի տեսակներն անպայման պահանջում են լրացումներ:

Վ.Ն. Կարտաշովի կարծիքով՝ իրավաբանական տեխնիկան բաժանվում է հետևյալ տեսակների՝ իրավաստեղծագործական, իրավակիրառական (իրավակիրացման), մեկնաբանական, իրավահամակարգագոյացման, դատական, քննչական, դատախազական և այլն⁴:

Հենց օրենսդրական տեխնիկայից սկսվեց իրավաբանական տեխնիկայի հիմնախնդիրների ուսումնասիրությունը, որը, իհարկե, պատահական չէ: Ոչ բավարար մտածված և վատ ձևակերպված նորմատիվ ակտերի արդյունքում ծագող ծախսերն այնքան մեծ են լինում, որ ոչ մի համեմատության մեջ չեն դրվում անհատական ակտերի ընդունման ժամանակ իրավաբանական տեխնիկայի կանոնների խախտումից պատճառված վնասի հետ:

¹ Տե՛ս *Ի օճաճ Ծ.Օ.* Օաիժեյ աիճոճաճոճա է իժաճա. - 2-ձ Եճ., իճաժաճա. է աի. - Ի .: ԲԻ ԷՕԷ-ԱԱԻ Ա, 2005. - էջ 370:

² Տե՛ս Նույն տեղում:

³ Տե՛ս *ԱԵճճաճ Ն.Ն.* Ի անյ աաիժեյ իժաճա Օ. 2. - Ի .: Բժեճ. Եճ., 1982. էջ 272:

⁴ Տե՛ս *Էճժաճա Բ.Բ.* Բժեճե-աիճեյ յաճիճեճ, յաճեճեճ, յճժաճաճեյ, յաճիճեյ (Ե աիճիճո ի յիճիճաճիճ) / Ա Եի.: Ի ժիճեճ յ յժեճե-աիճե յաճիճեճ: Ա 2-ժ յ. / Ի իճ յաճ. Ա.Ի . Աճաիճա. - Օ. 1, Ի . Ի իճիճիճ, 2001, էջ 18:

կան փուլերը երեքն են՝ ա) իրավաստեղծագործություն, բ) իրավունքի գործողություն, գ) իրավունքի կենսագործում¹:

Բնականաբար, գործնականում դրանցից յուրաքանչյուրում իրականացվում են իրավաբանական գործողություններ, և, որպես կանոն, կազմվում են իրավական փաստաթղթեր: Սակայն երբեմն իրավական կարգավորման հիմնական փուլերն «աճում են» կամ լրացվում են օժանդակ կամ լրացուցիչ փուլերով, երբ հարկ է լինում կատարել նաև այլ իրավաբանական գործողություններ: Օրինակ՝ եթե հրապարակվել է նորմատիվ ակտ, անպայման պետք է հոգ տանել այն տպագրելու մասին, ընդ որում, դա պետք է անել ոչ թե այն ժամանակ, երբ կցանկանաս, այլ պահպանելով հրապարակման և այլ կանոնների սահմանային ժամկետները: Կամ, երբ օրենսդրական ակտի ստեղծման գործընթացում պետք է կատարվի (կամ՝ մինչև, կամ՝ հետո) աշխատանք նորմատիվ ակտերի հաշվառման և համակարգման ուղղությամբ: Հակառակ դեպքում իրավաստեղծ աշխատանքը կարող է լինել անարդյունավետ: Կամ նախքան իրավական հարաբերությունը հաստատելը հարկ է կատարել իրավունքի նորմի մեկնաբանություն: Կամ նախքան որևէ իրավահարաբերության մեջ մտնելն անհրաժեշտ է կանոնակարգել իրավական կարգավիճակը (օրինակ՝ ձեռք բերել քաղաքացիություն)²:

Վերջապես, երբ խախտվում է իրավական նորմերի իրացման նորմալ ընթացքը և ծագում է վեճ, կամ խախտվում է որևէ մեկի իրավունքները, հարկ է լինում գործողության մեջ դնել պետության հարկադրական մեխանիզմը: Իրականացնելով իրավակիրառում՝ պետական մարմինները կարգավորում են իրավական իրավիճակը: Բնականաբար, նրանց գործունեությունը, լրջորեն շոշափելով իրավախախտ սուբյեկտների իրավունքները, պետք է ընթանա սահմանված կանոնների պահպանմամբ և պետք է լինի վերահսկելի³:

Այսպիսով, առանձնաձևում է իրավաբանական տեխնիկայի վեց տեսակ⁴. 1) օրենսդրական տեխնիկա, 2) նորմատիվ ակտերի հրապարակման տեխնիկա, 3) նորմատիվ ակտերի համակարգման տեխնիկա, 4)

---

¹ Տե՛ս *Ἐφαφέσις Ὁ.Α.* Բδεᾶε+ἀνεᾶϋ ὁἀδιᾶεᾶ ἄ ἰᾶᾶδᾶ +ἀᾶᾶᾶᾶᾶ ἰᾶᾶᾶ: ὁ+ᾶᾶ. Ἰ ἰᾶᾶᾶ. - Ἰ .: Ἰ ἰᾶᾶ ἄ, 2009. - էջ 31:

² Տե՛ս Նույն տեղում:

³ Տե՛ս Նույն տեղում:

⁴ Տե՛ս Նույն տեղում:

մեկնաբանման տեխնիկա, 5) իրավաիրականացման տեխնիկա, 6) իրավակիրառական տեխնիկա:

Օրենսդրական տեխնիկայի ուսմունքի հիմնադիր կարելի է համարել Ռ. Հերինգին: Դեռևս հարյուր տարի առաջ նա այդ հիմնախնդրին նվիրեց ինքնուրույն ուսումնասիրություն՝ անվանելով այն «Իրավաբանական տեխնիկա»¹: Սակայն, այնուամենայնիվ, այդ գրքում խոսվում էր միայն օրենքների ստեղծման կանոնների մասին: Այդ աշխատության մեջ Ռ. Հերինգը ձևակերպել է մի շարք կանոններ այն մասին, թե ինչպես գրել օրենքներ: Այդ կանոնները նա բաժանել է երկու խմբի՝ օրենքների քանակական պարզեցման կանոններ և օրենքների որակական պարզեցման կանոններ:

Օրենսդրական տեխնիկայի հասկացության հարցում գիտնականների մոտ նկատվում է որոշակի բազմազանություն: Հեղինակ-իրավաբանների կողմից մշակվել են մի շարք, իրարից այս կամ այն չափով տարբերվող «օրենսդրական տեխնիկա» հասկացության բնորոշումներ: Սակայն այդ բոլորը վերջին հաշվով հանգում է նրան, որ տվյալ հասկացության համար որպես սահմանման հիմք վերցվում են օրենքների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի նախազօծերի նախապատրաստման կանոնները և (կամ) հնարքները²:

Օրենսդրական տեխնիկայի տակ, օրինակ, որոշ աղբյուրներում հասկացվում է «ըստ ձևի և կառուցվածքի նորմատիվ ակտերի նախազօծերի առավել կատարյալ նախապատրաստման կանոնների և հնարքների համակարգ, որն ապահովում է նորմատիվ կարգադրությունների ձևի առավելագույն ամբողջովին և ճշգրիտ համապատասխանությունը դրանց բովանդակությանը, նորմատիվ նյութի հասանելիությունը, մատչելիությունը և տեսանելիությունը, կարգավորվող հարցերի սպառիչ ընդգրկումը»³:

Գ.Ա. Քերիմովը տալիս է օրենսդրական տեխնիկայի հետևյալ հասկացությունը. դա օրենքները (նաև ենթաօրենսդրական ակտերը) իրենց

¹ Տե՛ս *Éađerá Đ*. P deäe+añêäy öäöí êêä. - ÑĬ Á., 1906:

² Տե՛ս *Ĭ earéer Á.Ñ.* Çaeĭĭĭäöäeüĭ äy öäöí êêä / Ā éí.: Ĭ đĭáéai ù ĭáúáe öáiðeè ĭðäáà è ĭĭóääðĭóäà: O+áái eè äey áócĭá / Ĭ ĭá ĭáú. ðää. ĐĀĬ, ä.p.ĭ., ĭđĭö. Á.Ñ. Ĭ aðĭñyĭ öä. - Ĭ.: Ĭ ĭđĭ ä, 2004. - էջ 435, *Ĭ að+afér Ĭ.Ĭ.* Ĭ đĭáéai ù öáiðeè ĭĭóääðĭóäà è ĭðäáà: ó+áá. - Ĭ., Èçä-âĭ Ĭ đĭñĭ áeð, 2007. - էջ 674:

³ Տե՛ս *Ĭ að+afér Ĭ.Ĭ.* Ĭ đĭáéai ù öáiðeè ĭĭóääðĭóäà è ĭðäáà: ó+áá. - Ĭ., Èçä-âĭ Ĭ đĭñĭ áeð, 2007, էջ 674:

էության և բովանդակութեան համապատասխանութեամբ առավել ռացիոնալ կազմելու և տրամաբանորեն հետևողական ձևակերպելու կանոնների և հնարքների համակարգ է¹:

Ըստ Վլադիմիր Նազարյանի՝ օրենսդրական տեխնիկան օրենքների և այլ նորմատիվ ակտերի՝ իրենց ձևով և կառուցվածքով առավել կատարյալ նախագծերի մշակման իրավաստեղծ գործունեությունը բնութագրող, տեսականորեն իմաստավորված և հիմնավորված կանոնների՝ եղանակների, մեթոդների ու հնարքների համակարգ է, որն ապահովում է նորմատիվ ակտերի դրույթների շարադրանքի լիակատար և ճշգրիտ համապատասխանությունը դրանց բովանդակությանը, կարգավորվող ոլորտի սպառնիչ ընդգրկումը նորմատիվ ակտում, իրավական նյութերի պարզությունն ու մատչելիությունը²:

Նկատելի է, որ օրենսդրական տեխնիկան ավանդաբար քննարկվել է իրավաստեղծագործության համատեքստում՝ որպես նրա տարրերից մեկը: Դա նորմատիվ ակտերի նախագծերի ըստ ձևի և կառուցվածքի առավել կատարյալ նախապատրաստման կանոնների և հնարքների համակարգ է, որն ապահովում է նորմատիվ կարգադրությունների առավել լրիվ և ճշգրիտ համապատասխանությունը դրանց բովանդակությանը, կարգավորվող հարցերի ընդգրկումը սպառող նորմատիվ նյութի հասանելիությունը, մատչելիությունը և տեսանելիությունը: Դրանց են վերաբերում այն պահանջները, որոնք ներկայացվում են ակտերի ձևին, ավելի վաղ ընդունված ակտերի փոփոխմանը և վերացմանը, հակասությունների վերացմանը, հոդվածների նոր խմբագրությամբ ձևակերպմանը և այլն, ինչպես նաև ձևական ռեկվիզիտները, կառուցվածքային մասնատումը, հատուկ լեզուն, տերմինների սահմանումը, նորմերի ապահովման հատուկ միջոցները³:

Այսպիսով, նորմատիվ ակտերի ընդունման և վերացման, նրանցում փոփոխություններ մտցնելու գործընթացն ընթանում է անընդհատ, քանի որ անհրաժեշտ է օրենսդրության կատարելագործում հասարակական հարաբերություններն առավել համապատասխան կարգավորելու նպատակով: Այս գործունեության մեջ հարկավոր է պահպանել որոշակի կա-

¹ Տե՛ս *Еще раз А.А. Еоёиооdа е dаdі еёа і dаdі dаі d-аnоdа*. - *Ї* ., 1991, էջ 11-15:

² Տե՛ս *Վլադիմիր Նազարյան* Օրենսդրական տեխնիկայի տարրական կանոնները, Երևան, 1999թ., էջ 10:

³ Տե՛ս *Çаёі і іdаdаёіі dу dаdі еёа: іdо-іі -і dаёdе-аnёі а і іnі аёа / Ї іа dаа. D.А. Оёdі і еdі аа. Ї* .: *Аі dі аdо*, 2000, էջ 6:

ոններ, որոնք ստացել են «օրենսդրական տեխնիկա» անվանումը: Օրենսդրական տեխնիկայի կանոնների պահպանումից մեծամասամբ կախված է օրենսդրության կատարելության աստիճանը, նորմատիվ ակտերի մատչելիությունը, օրենսդրության հաշվառման և համակարգման բարձր մակարդակը¹:

Կատարված ուսումնասիրությունից ելնելով՝ պետք է նշել, որ «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ գլուխը վերնագրված է «Օրենսդրական տեխնիկայի կանոններ», որում նախատեսված են ընդհանրապես իրավական ակտերի՝ և՛ նորմատիվ (իր բոլոր տեսակներով), և՛ անհատական, շարադրման ու կառուցվածքի իրավատեխնիկական կանոնները: Այդ գլխի կարգավորման առարկան և կանոնների բովանդակությունը հաստատում են, որ խոսքը վերաբերում է ոչ միայն օրենքների կամ նույնիսկ օրենսդրության ստեղծման տեխնիկային, այլ նաև անհատական իրավական ակտերի ստեղծմանը: Ընդ որում, դրանցում կան կանոններ, որոնք իրենց բովանդակությամբ մեկնաբանական տեխնիկայի մասն են կազմում: Վերը նշված հանգամանքները նկատի ունենալով՝ կարիք կա փոխել «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ գլխի վերտառությունը՝ անվանելով այն «Իրավաբանական տեխնիկայի կանոններ»:

---

¹ Տե՛ս *Ի ԵՊԵՅԷՄ Ա.Ն.* Շաբի՛ի՛աաճաեւի՛ աճ ռճի՛եճա / Ա՛ եի. : Ի՛ ճի՛աճաի՛ ու՛ ի՛աւաճե՛ ռճի՛ճե՛ ի՛ճաճա՛ ը՛ աի՛նճաճոճա՛: Օ՛-աճի՛ե՛ ճե՛ աճի՛ա / Ի՛ ի՛ա՛ ի՛աւ. ճա՛. ՃԱԻ՛ , ա.բ.ի., ի՛ճի՛ Օ. Ա.Ն. Ի՛ աճի՛աի՛ա. - Ի՛ .: Ի՛ ի՛ճի՛ ա, 2004. - էջ 322, Օճի՛ճե՛ աի՛նճաճոճա՛ ը՛ ի՛ճաճա: Օ՛-աճի՛ե՛ / ի՛ ի՛ա՛ ճա՛. Ա.Ն. Ի՛ ճաի՛եճե՛ի՛ա, Բ.Ա. Ա՛ ըճճե՛աճա. 2-ճ՛ եճա., Ի՛ ., - 2008. - էջ 551-552, Օճի՛ճե՛ աի՛նճաճոճա՛ ը՛ ի՛ճաճա: Օ՛-աճի՛ե՛ / Ի՛ ի՛ա՛ ճա՛. Ա.Ն. Ի՛ ճաի՛եճե՛ի՛ա. - Ի՛ .: Բճաճե՛-Էճաճ, 2006. - էջ 435:

Sergey Kocharyan
Chair of Theory and History of State and Law, YSU
Candidate of Legal Sciences, Docent

INTERRELATION OF LEGAL TECHNIQUE AND LEGISLATIVE TECHNIQUE

Legislative technique is considered to be one of the types of Legal technique. The adoption and elimination of normative acts and the process of making changes therein is constant, as the improvement of legislation is necessary for appropriate regulation of public relations. Certain rules should be maintained in this activity, which are called “The Rules of Legislative Technique”.

The fifth chapter of the law of RA on “Legal Acts” is titled “The Rules of Legislative Technique” which comprises legislative technical rules on making legislative acts. The subject and the content of that chapter confirm that the matter is not only about the technique of creating laws or even legislation, but also about the technique of creating individual acts. Taking into consideration this circumstances it is necessary to rename the fifth chapter of the law of RA on “Legal Acts” and call it “The Rules of Legal Technique”.